

І. В. Пиріг, доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ, м. Дніпро
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8391-067X>
email: pira@ua.fm
тел. +380676338327

Ю. І. Головня, інспектор 2-ї категорії
сектору інформаційної підтримки,
Кам'янське районне управління поліції
Головного управління Національної поліції
в Дніпропетровській області, м. Кам'янське
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9831-4272>
email: 2306m2010@ukr.net
тел. +380965813760

КЛАСИФІКАЦІЯ ПАТРОНІВ ТРАВМАТИЧНОЇ (НЕСМЕРТЕЛЬНОЇ) ДІЇ ЗА СПОСОБОМ ВИГОТОВЛЕННЯ (СПОРЯДЖЕННЯ) ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИ ВИРІШЕННІ ПИТАННЯ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ БОЄПРИПАСІВ

Мета статті – науково обґрунтувати необхідність удосконалення класифікації патронів за способом їх спорядження, а також виокремити проблеми експертного дослідження способу виготовлення патронів травматичної (несмертельної) дії, надати пропозиції щодо їх розв'язання. **Методологія.** Методологічною основою досліджуваних проблем є діалектичний метод. Застосовувались також різноманітні загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, зокрема формально-логічні методи: аналіз, синтез, дедукція, індукція – для виявлення ознак боеприпасів, що є основою їх класифікації, визначення способів спорядження патронів травматичної (несмертельної) дії. Порівняльний метод застосовувався для з'ясування характеристик різного виду патронів; системно-структурним методом визначено класифікаційні групи боеприпасів за способом їх спорядження. **Наукова новизна.** Уперше запропоновано під час проведення експертизи патронів травматичної (несмертельної) дії вирішувати питання про спосіб спорядження патронів, а не про спосіб їх виготовлення. Також удосконалено класифікацію патронів за способом їх спорядження. **Висновки.** З'ясовано, що під час дослідження патронів травматичної (несмертельної) дії набуває гостроти проблема встановлення способу їх виготовлення (спорядження), а саме коли патрони, споряджені еластичними снарядами травматичної (несмертельної) дії, необґрунтовано визнаються експертами боеприпасами до короткоствольної гладкоствольної зброї. Доведено, що під час проведення експертизи при вирішенні питання про спосіб виготовлення патронів травматичної (несмертельної) дії слід вирішувати питання про спосіб їх спорядження, а не виготовлення. З огляду на особливості конструкції патронів травматичної (несмертельної) дії, а також їх виготовлення удосконалено класифікацію патронів за такими способами їх спорядження: промисловий спосіб; із використанням сучасного обладнання – патронно-складальних пристроїв; саморобний спосіб. Константовано необхідність удосконалення законодавства України, зважаючи на те, що, з одного боку, існує заборона на незаконне виготовлення (спорядження) патронів, а з другого, – не існує жодних обмежень щодо пристроїв для їх саморобного виготовлення (спорядження).

Ключові слова: експертиза зброї; патрони травматичної (несмертельної) дії; спорядження патронів; патронно-складальний пристрій; релоадинг.

Вступ

В сучасних умовах значну суспільну небезпеку становлять кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним обігом зброї, боеприпасів або вибухових речовин (*Verkhovna Rada Ukrainy*, 2001, Kviton 5, *Kryminalnyi kodeks Ukrainy*, st. 263, 263¹). Зокрема в злочинному середовищі набули великого поширення пістолети, призначені для

стрільби патронами травматичної (несмертельної) дії. При цьому перспектива кримінального провадження за такими правопорушеннями безпосередньо залежить, доводить аналіз судової практики, від вирішення питання про належність патронів, споряджених еластичними снарядами травматичної (несмертельної) дії, до категорії боеприпасів і визначення способу їх виготовлення.

Проблеми криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом зброї та боєприпасів, вивчали вітчизняні та зарубіжні вчені-криміналісти, серед них: В. Є. Бергер, Р. С. Белкін, О. О. Беляков, П. Д. Біленчук, В. В. Войнов, І. Ф. Герасимов, Л. Я. Драпкін, А. В. Іщенко, Є. П. Іщенко, Б. М. Комаринець, Г. М. Меретуков, В. М. Плескачевський, О. С. Подшибякін, В. А. Ручкін, Є. М. Тихонов, А. О. Топорков, А. І. Устинов, М. П. Яблоков та ін. Останнім часом питання експертного дослідження зброї та боєприпасів в Україні є предметом обговорення науковців і практиків (Kofanov, & Areshonkov, 2019; Givertc, 2019, 2020a, 2020b), зокрема фахівців державних експертних установ (Molyboha, 2019; Lutsenko, Vysikan, Kapustiuk, & Draliuk, 2021; Melnyk, & Hnetskykh, 2021; Samoilenko, & Koloniuk, 2021). Проте аспекти класифікації та дослідження патронів травматичної (несмертельної) дії в криміналістичній літературі висвітлено недостатньо, а окремі статті в науково-практичних журналах, у яких розглядається спорядження патронів, мають довідковий характер і присвячені переважно вивченню патронів до ручної вогнепальної зброї.

Утім, засвідчує експертна практика, особливої гостроти набуває проблема визначення способу виготовлення патронів з еластичними снарядами травматичної (несмертельної) дії, відповідності їх чинним вимогам. Відсутність державного регулювання на законодавчому рівні обігу таких патронів сприяло з'явленню так званих посилених травматичних патронів, які в разі їх застосування становлять значну суспільну небезпеку та є небезпечними для здоров'я людини (Mishalov et al., 2018). Наразі оцінювання можливості використання їх як боєприпасів у суспільстві замовчуються. Деякі експерти, проводячи дослідження, оминають вирішення питання про їх належність до боєприпасів. «Посилені» травматичні патрони досить легко можна придбати в спеціалізованих магазинах або виготовити самостійно, без дозволу за вимогами замовника.

При кваліфікації кримінальних правопорушень за ст. 263 в частині носіння, зберігання, придбання, передачі або збуту, ст. 263¹ КК України в частині незаконного виготовлення боєприпасів судова практика засвідчує певні труднощі при оцінюванні експертних висновків, коли експерти патрони, забезпечені еластичними снарядами травматичної (несмертельної) дії, визнають боєприпасами до короткоствольної гладкоствольної зброї з невизначеним при цьому способом виготовлення.

Відсутність чіткого та вичерпного визначення терміна «боєприпаси» для цієї категорії патронів у

нормативних актах породжує проблеми методики проведення експертизи. Так, патрони травматичної (несмертельної) дії досліджують за загальною методикою дослідження патронів без огляду на особливості їх конструкції, а саме незважаючи на їх спорядження еластичними снарядами травматичної (несмертельної) дії. Тому на часі уточнення класифікації патронів травматичної (несмертельної) дії за способом їх виготовлення (спорядження) та висвітлення особливостей їх дослідження при вирішенні питання незаконного обігу боєприпасів, що зумовлює актуальність обраної тематики та окреслює напрями подальших розвідок.

Мета й завдання статті

Мета статті – науково обґрунтувати необхідність удосконалення класифікації патронів за способом їх спорядження, а також виокремити проблеми експертного дослідження способу виготовлення патронів травматичної (несмертельної) дії, надати пропозиції щодо їх розв'язання.

Для досягнення цієї мети потрібно вирішити такі завдання:

розглянути характеристики різних видів патронів несмертельної (травматичної) дії за результатами експертної практики;

визначити спосіб виготовлення (спорядження) патронів травматичної (несмертельної) дії та його вплив на якість патронів цієї категорії і безпеку їх використання;

удосконалити класифікацію патронів за способом їх спорядження;

надати пропозиції щодо удосконалення законодавства України, а також уточнення загальної методики дослідження патронів у контексті нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу

Під патронами травматичної (несмертельної) дії відповідно до СОУ 78-41-016:2013 розуміють «споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами, що не мають достатньої вражаючої здатності для спричинення ушкоджень середнього ступеня і тяжче людині, яка знаходиться на певній відстані» (*Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrainy*, 2013, Lystopad 21, Patrony nesmertelnoi dii. Zahalni tekhnichni vymohy. SOU 78-41-016:2013, p. 3.1). Більш точним, на наш погляд, є визначення, запропоноване А. В. Кофановим і О. С. Кофановою. Під патроном, спорядженим еластичним снарядом несмертельної дії вони розуміють «патрон до стрілецької зброї, у якому металевим елементом (снарядом) є гумовий, пластизоловий чи аналогічний за своєю дією на ціль одиничний або множинний (збірний) снаряд, який не має достатньої

кінетичної енергії та пробивної здатності для спричинення тяжких та смертельних ушкоджень людині, що знаходиться на визначеній відстані» (Kofanov, & Kofanova, 2018, s. 21–22).

Методикою дослідження боєприпасів вогнепальної стрілецької зброї розглянуто п'ять способів виготовлення патронів (Namov, 2006, s. 4–5). Таку само позицію поділяють й інші фахівці (in particular Alieksieiev et al., 2015, s. 135; Baranenko, 2019, s. 217–219), виокремлюючи:

боєприпаси промислового виробництва (патрони, виготовлені підприємствами та фірмами-виробниками в умовах технічно оснащеного промислового виробництва з дотриманням вимог відповідних стандартів або визначених технічних умов);

боєприпаси, пристосовані для стрільби з позаштатної для них зброї (промислового виробництва, до конструкції яких саморобним способом внесені зміни, в результаті чого боєприпаси, не втративши первинних, набули нових якостей);

боєприпаси, перероблені саморобним способом (промислового виробництва, у яких саморобним способом різною мірою змінено конструкцію основних частин, але при цьому конструктивні зміни мають незворотний характер);

боєприпаси, споряджені саморобним способом (патрони, складання яких виконано саморобним способом із складових частин промислового виробництва з дотриманням основних правил і умов спорядження);

саморобні боєприпаси (патрони, виготовлені без дотримання будь-яких стандартів або технічних умов цілком саморобним способом чи з використанням окремих частин боєприпасів і (або) конструктивно подібних до них виробів промислового виробництва).

Проте бракує чіткого та вичерпного визначення терміна «боєприпаси», при цьому згадана класифікація потребує, на наш погляд, перегляду з таких причин.

Сьогодні як в Україні, так і в країнах Європи та США набув значного поширення релоадинг патронів. Релоадинг (від англ. *reload* – перезаряджати, споряджати) – самостійне спорядження патронів, із застосуванням вживаних або нових, раніше не використаних, складових патронів (найчастіше гільз) (Kachan, 2015, s. 38). При цьому послуговуються певним мінімумом спеціально виготовленого на підприємствах ручного обладнання, як-то різні типи пресів, патронно-складальні пристрої (далі – ПСП), принцип дії яких заснований на стисненні різних частин корпусу гільзи, тобто так звані прогресивні і ручні преси. Крім того, на деяких простих одиночних пресах може встановлюватися формувальна матриця з навісними

тримерами, щоб одразу, формуючи патрон, зменшувати гільзу до необхідних розмірів. По суті, це обладнання відрізняється від промислового лише відсутністю автоматизації процесів. Споряджені таким чином патрони мають усі зовнішні ознаки патронів промислового виробництва.

З поширенням релоадингу патронів постає питання окреслення критеріїв, за якими визначається спосіб виготовлення патронів травматичної (несмертельної) дії, що відповідно впливає на встановлення об'єктивної сторони злочинів, передбачених ст. 263 і 263¹ КК України в частині незаконного виготовлення боєприпасів, що до того ж суперечить порядку виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії та патронів до них, регламентованому відповідною Інструкцією, затвердженою наказом МВС України від 21 серпня 1998 р. № 622 (*Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrainy*, 1998, Serpen 21, Instruktziia pro poriadok vyhotovlennia).

Обладнання для релоадингу після попереднього настроювання дозволяє досягти високої продуктивності виготовлення патронів за відносно короткий проміжок часу. Але є й певні недоліки, головні з яких невисока якість зібраного патрона, низька стабільність балістичних характеристик споряджених (виготовлених) травматичних патронів (тиску порохових газів, початкової швидкості металевих снарядів травматичної дії) і, як наслідок, нестабільна робота механізмів перезарядження самозарядної зброї.

Водночас, доводить практика, експерти, визначаючи спосіб виготовлення патронів травматичної (несмертельної) дії, стикаються з проблемою встановлення відповідності характеристик досліджуваних патронів та їх складників довідковим даним і неоднозначно оцінюють на поверхні патронів сліди інструментів і пристроїв, застосовуваних при їх спорядженні. Так, під час дослідження складників патронів травматичної (несмертельної) дії, що мають однакове маркування (тобто вони виготовлені в Україні), виявляють патрони з різною навіскою пороху та різною масою еластичного снаряда. При цьому відсутність у розпорядженні експерта довідкових даних сертифікованих патронів травматичної (несмертельної) дії вітчизняного виробництва не дозволяє провести порівняння розмірних і вагових характеристик цих патронів.

Проілюструємо зазначене вище результатами експертного дослідження одинадцятьох па-

тронів, споряджених снарядами не смертельної дії – кулями з еластичного матеріалу (сім з яких із маркуванням «S.A.-9 9 mm P.A.», три – «ПС9 9 мм РА» і один – «ПС9 9 мм»). При цьому було встановлено:

складники патронів виготовлено промисловим способом;

патрони з однаковим маркуванням мають значні відхилення вагових характеристик порохового заряду і снаряда (див. табл. 1) і, як наслідок, різні показники швидкості відстріляних снарядів і їх питомої кінетичної енергії (див. табл. 2);

на патронах відсутні чітко виражені сліди інструментів, застосовуваних при їх спорядженні.

Таблиця 1

Характеристики патронів, споряджених снарядами не смертельної дії

Маркування	Патрон		Гільза		Куля		Заряд	
	довжина, мм	маса, г	довжина, мм	маса, г	довжина, мм	маса, г	форма	маса, г
S.A.-9 9 mm P.A.	22,8–23,0	5,56–5,62	22,0	4,4	округла/ 9,5	1,06	циліндрична	0,16
S.A.-9 9 mm P.A.	23,2	4,81	22,0	4,17	округла/ 9,5	0,54	округла, пластинчата	0,54
ПС9 9мм РА	22,0	4,99	22,0	4,06	округла/ 9,5	1,05	округла, пластинчата	0,73
ПС9 9мм	22,1	5,19	22,0	4,41	овальна/ 9x10	0,69	округла, пластинчата	0,69

Таблиця 2

Характеристики снарядів не смертельної дії

Маркування	Площа поперечного перерізу снаряда, м ²	Маса снаряда, г	Середня швидкість снаряда, м/с	Середня кінетична енергія, Дж	Середня питома кінетична енергія, Дж/мм ²
S.A.-9 9 mm P.A.	63,58	1,06	315,0	53,9	0,84
S.A.-9 9 mm P.A.	63,58	0,54	311,3	26,15	0,41
ПС9 9мм РА	63,58	0,73	338,0	41,7	0,65
ПС9 9мм	63,58	0,69	392,7	53,2	0,83

При цьому слід наголосити, що за відсутності виражених слідів спорядження виникає питання про спосіб виготовлення патронів з однаковим маркуванням.

Отже, без порівняння розмірних і вагових характеристик досліджуваних патронів з довідковими даними сертифікованих патронів травматичної (несмертельної) дії вітчизняного виробництва вирішити питання про спосіб їх виготовлення неможливо. По суті, експерт визначатиме лише спосіб виготовлення елементів патронів і відповідність їх спорядження основним правилам, а про спосіб їх спорядження (виготовлення) стверджувати однозначно не може, оскільки умови спорядження патронів травматичної (несмертельної) дії однаково як за їх виготовлення на промислових лініях, так і на ПСП або невеликих спеціальних пристроях у «домашніх» умовах у процесі релоадингу патронів.

Під промисловим способом зазвичай розуміють масове виготовлення патронів відповідно до

стандартів на спеціально розробленому для цих цілей обладнанні (Astapov, Brashnin, & Kosenkov, 2011, s. 104–105). В Україні чинні стандарти щодо пістолетів, револьверів й інших короткоствольних пристроїв не смертельної дії і патронів не смертельної дії (*Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrainy*, 2007, Serpen 29, Pistolety, revolvary ta inshi korotkostvolni prystroi nesmertelnoi dii. Zahalni tekhnichni umovy. SOU 78-19-001:2007; *Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrainy*, 2013, Lystopad 21, Patrony nesmertelnoi dii. Zahalni tekhnichni vymohy. SOU 78-41-016:2013). За промислового виготовлення в патронах травматичної (несмертельної) дії забезпечується стабільність внутрішнього обсягу і діаметра вихідного отвору гільзи. Метальні снаряди не смертельної дії після закріплення в гільзі розміщують так, що верхня їхня частина притиснута до внутрішньої кромки гільзи, а нижня – до крайки металового заряду (див. рис. 1). Це забезпечує стабільність балістичних характеристик травматичних

патронів (тиску порохових газів, початкової швидкості еластичних снарядів, повноти згоряння пороху під час руху еластичних снарядів через вихідний отвір гільзи діаметром, меншим за внутрішній діаметр гільзи) і роботи механізмів перезарядження самозарядної зброї.

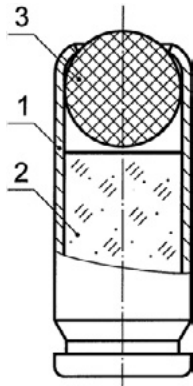

Рис. 1.

Патрон з оптимальним положенням металевго снаряда травматичної дії, за якого верхня його частина притиснута до внутрішньої поверхні кромки гільзи, а нижня – до крайки металевго заряду:
1 – капсульована гільза, 2 – металевий заряд,
3 – металевий еластичний снаряд

Стабільність початкової швидкості еластичних снарядів зумовлює ефективність і безпеку травматичної зброї. Водночас підвищена швидкість посилює вражаючі властивості травматичної зброї і може спричинити летальний наслідок. Так, у разі збільшення швидкості еластичних снарядів на 10 % кінетична енергія металевго снаряда зростає на 21 %. Зменшена швидкість снарядів знижує ефективність зброї. Стабільні балістичні характеристики травматичних патронів і стабільна робота механізмів перезарядження самозарядної зброї забезпечуються стабільністю тиску порохових газів, яка досягається стабільною щільністю зарядження і внутрішнього обсягу гільзи.

Довільне (неправильне) розміщення металевго снаряда в гільзі становить головну причину нестабільності внутрішнього її обсягу. Оптимальним є положення снаряда, коли верхня частина гільзи притиснута до внутрішньої поверхні її кромки. Якщо еластичний снаряд розміщується нижче оптимального положення, зменшується внутрішній об'єм гільзи, зростають щільність зарядження і тиск порохових газів. За певних умов металевий елемент, встановлений нижче оптимального положення, ущільнюватиме пороховий заряд, що може призвести до розриву гільзи під час пострілу й інших аномальних явищ, пов'язаних із підвищеним тиском порохових газів (див. рис. 2).

Якщо металевий еластичний елемент розміщено вище оптимального положення, збільшу-

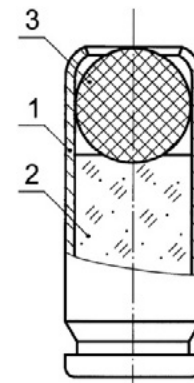

Рис. 2.

Патрон із металевим снарядом травматичної дії, встановленим нижче оптимального положення: 1 – капсульована гільза, 2 – металевий заряд, 3 – металевий еластичний снаряд

ється внутрішній обсяг гільзи і знижується тиск порохових газів. Виступна частина металевго еластичного елемента, встановленого вище оптимального положення, призводить до збільшення довжини патрона більш встановленого значення, при цьому підвищується ймовірність аномальних явищ під час зарядження і перезарядження зброї (див. рис. 3).

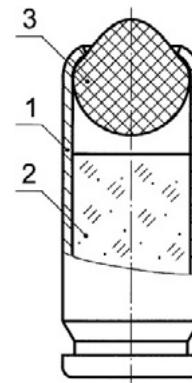

Рис. 3.

Патрон із металевим снарядом травматичної дії, встановленим вище оптимального положення: 1 – капсульована гільза, 2 – металевий заряд, 3 – металевий еластичний снаряд

Отже, у результаті розгляду основних особливостей спорядження патронів травматичної (несмертельної) дії можна стверджувати, що якість патронів цієї категорії, а також безпека їх використання залежать від способу їх виготовлення (спорядження), обладнання, використаного при їх виробництві, і технічних умов виробництва.

Сьогодні вільний ринок товарів відкрив можливість купувати не лише патронно-складальне обладнання, а й складники практично всіх зразків патронів (різні типи гільз, куль, капсулів і пороху). Утім, слід констатувати, обіг ПСП в Україні нормативно не врегульований, тим самим певною мірою зумовлюючи збільшення незаконного обігу «саморобних» патронів, зокрема й до трав-

матичної зброї. Такі патрони збирають, хоча і за допомогою різних пресів, зазвичай із заводських складників, проте їх спорядження здійснюється в «домашніх» умовах, що не дозволяє відносити їх до категорії боеприпасів, виготовлених промисловим способом, а отже їх виробник несе кримінальну відповідальність.

З огляду на досить легке спорядження патронів травматичної (несмертельної) дії за відсутності однозначного оцінювання слідів інструментів при їх спорядженні убачається доцільним при проведенні експертизи вирішувати питання не про спосіб їх виготовлення, а про спосіб їх спорядження, тим самим унеможливаючи надання неправдивих висновків.

Водночас слід зауважити, що запропонований варіант вирішення цієї проблеми не суперечить положенням Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боеприпасів до неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, ухвалену резолюцією Генеральної Асамблеї № 55/255 від 31 травня 2001 р., до якої Україна приєдналася в 2013 р. У цьому документі під незаконним виготовленням вважається виготовлення або складання вогнепальної зброї, його складників і компонентів або боеприпасів (ООН, 2001, Mai 31, Protokol protiv nezakonno izgotovleniia i oborota ognestrelno go oruzh'ia, st. 3, ch. 4), де під складанням патронів слід розуміти їх спорядження.

Усі ці доводи можна проілюструвати таким прикладом з експертної практики. На спеціалізованому підприємстві із застосуванням промислового обладнання виготовлено партію патронів із використанням гільз сигнальних (шумових) патронів. Під час їх дослідження судовий експерт на підставі маркувальних позначень зробив висновок про саморобне спорядження цих патронів, що суперечило дійсності. Інший приклад: невідомий придбав складники патронів травматичної (несмертельної) дії і за допомогою простих пристроїв відповідно до визначених технічних умов (довідкових даних) виготовив патрони травматичної (несмертельної) дії для особистого використання. Під час дослідження таких патронів судовий експерт зробив висновок про промисловий спосіб виготовлення патронів, що також суперечить дійсності.

Зважаючи на означене вище та з огляду на особливості конструкції патронів травматичної (несмертельної) дії, а також їх виготовлення, пропонуємо класифікувати патрони за такими способами їх спорядження:

промисловий спосіб (при спорядженні патронів використовують складники промислового ви-

робництва з дотриманням усіх вимог відповідних стандартів або певних технічних умов);

із використанням сучасного обладнання – патронно-складальних пристроїв (використовують складники патронів промислового виробництва з дотриманням основних вимог відповідних стандартів або певних технічних умов);

саморобний спосіб (відсутнє дотримання будь-яких стандартів або технічних умов; можуть бути використані окремі частини патронів як промислового виробництва за наявності на них слідів грубого механічного оброблення, що виникли під час їх спорядження, так і саморобного виготовлення).

Наукова новизна

Уперше запропоновано під час проведення експертизи патронів травматичної (несмертельної) дії вирішувати питання про спосіб спорядження патронів, а не про спосіб їх виготовлення. Також удосконалено класифікацію патронів за способом їх спорядження.

Висновки

1. Експертна практика засвідчує, що під час дослідження патронів травматичної (несмертельної) дії набуває гостроти проблема встановлення способу їх виготовлення (спорядження), потребує якомога швидшого розв'язання. Оцінюючи експертні висновки судова практика стикається з труднощами, коли патрони, споряджені еластичними снарядами травматичної (несмертельної) дії, визнаються експертами боеприпасами до короткоствольної гладкоствольної зброї з посиланням на методику дослідження, що потребує вдосконалення. До того ж бракує чіткого та вичерпного визначення терміна «боеприпаси».

2. Засвідчено, що якість патронів травматичної (несмертельної) дії, а відповідно й безпека їх використання залежать від способу їх виготовлення (спорядження), використаного при їх виробництві обладнання і технічних умов виробництва. Наголошено, що з поширенням релоадінга патронів необхідно переглянути класифікацію способів виготовлення патронів і, власне, термін «виготовлення» патронів. Під час проведення експертизи при вирішенні питання про спосіб виготовлення патронів травматичної (несмертельної) дії слід вирішувати питання про спосіб їх спорядження, а не виготовлення.

3. З огляду на особливості конструкції патронів травматичної (несмертельної) дії, а також їх виготовлення удосконалено класифікацію патронів за такими способами їх спорядження: промисловий спосіб; із використанням сучасного

обладнання – патронно-складальних пристроїв; саморобний спосіб.

4. Констатовано необхідність удосконалення законодавства України, адже, з одного боку, існує заборона на незаконне виготовлення (спорядження) патронів, а з другого, – не існує жодних

обмежень щодо пристроїв для їх саморобного виготовлення (спорядження). Потребує уточнення й загальна методика дослідження патронів з огляду на особливості їх конструкції, а саме зважаючи на їх спорядження еластичними снарядами травматичної (несмертельної) дії.

References

- Aliexsieiev, O. O., Areshonkov, V. V., Atamanchuk, V. M., Vakulyk, O. O., Veselskyi, V. K., Ishchenko, A. V., Komarynska, Yu. B., Kofanov, A. V., Kurylin, I. R., Lisohor, V. H., Lukianchykov, B. Ye., Lukianchykov, Ye. D., Myrovska, A. V., Patyk, L. L., Piaskovskiy, V. V., Radetska, V. Ya., Sakovskiy, A. A., Sokyran, M. F., Sokyran, F. M., Feskov, M. M., Chornous, Yu. M., & Yusupov, V. V. (2015). *Kryminalistyka: pidruchnyk*. Kyiv: TsUL. 544 s. [in Ukrainian].
- Astapov, A. N., Brashnin, A. V., & Kosenkov, A. B. (2011). K voprosu o sposobe izgotovleniia patronov. *Teoriia i praktika sudebnoi ekspertizy*, 3(23), 104–109 [in Russian].
- Baranenko, B. I., Bondar, V. S., Bochkovyi, O. V., Yerofeiev, M. I., Kovalenko, V. V., Kryvonos, M. V., Matviienko, S. A., Pets, D. M., Redka, S. D., & Svirin, M. O. (2019). *Rozsliduvannia zlochyniv, shcho vchyniautsia u sferi obihu vohnepalnoi zbroi ta boieprypasiv: navch.-prakt. posib*. Sievierodonetsk: LDUVS im. E.O. Didorenka. 797 s. [in Ukrainian].
- Givertc, P. V. (2019). Priznaki, ispolzuemye dlia opredeleniia gruppovoi prinaladzhnosti gilz, vystrelennykh iz samodelnykh pistolet-pulemetov. *Kryminalistyka i sudova ekspertiza*, 64, 480–489 [in Russian].
DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2019.64.43>
- Givertc, P. V. (2020a). Problemy podklassovykh priznakov pri issledovanii peredelannykh signalnykh pistoletov. *Teoriia ta praktika sudovoi ekspertizy i kryminalistyky*, 21, 330–339 [in Russian].
DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.1.2020.22>
- Givertc, P. V. (2020b). Samodelnoe ognestrelnoe oruzhie, izgotovlennoe metodom 3D pechati – konstruktsiia i osobennosti ekspertnogo issledovaniia. *Kryminalistyka i sudova ekspertiza*, 65, 381–392 [in Russian].
DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.37>
- Hamov, D. Yu. (2006). *Vstanovlennia nalezhnosti obiekta do boiovykh prypasiv vohnepalnoi striletskoi zbroi ta yoho prydatnosti do strilby: metodyka*. Kyiv: DNDEKTs MVS Ukrainy; DEZP MIu Ukrainy. 29 s. [in Ukrainian].
- Kachan, V. N. (2015). Reloading kak odin iz istochnikov uvelicheniia nezakonnogo oborota boeprypasov na territorii Rossiiskoi Federatsii. *Vestnik akademii ekonomicheskoi bezopasnosti MVD Rossii*, 2, 38–43 [in Russian].
- Kofanov, A. V., & Areshonkov, V. V. (2019). Genesis zastosuvannia IT-tekhnologii u profilaktitci ta rozsliduvanni zlochiniv iz vikoristanniam vognepalnoi zbroi. *Kryminalistyka i sudova ekspertiza*, 64, 209–222 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2019.64.18>
- Kofanov, A. V., & Kofanova, O. S. (2018). *Kryminalistychnie doslidzhennia vohnepalnoi zbroi, patroniv ta slidiv postrilu (sudova balistyka): praktykum*. Kyiv: UkrDHRI. 100 s. [in Ukrainian].
- Lutsenko, S. H., Vysikan, O. O., Kapustiuk, H. V., & Draliuk, V. V. (2021). Provedennia diahnostychnykh doslidzhen boieprypasiv promyslovoho vyhotovlennia i samorobnykh vybukhovyykh prystroiv iz zastosuvanniam neruinyvnykh metodiv doslidzhen. *Kryminalistyka i sudova ekspertiza*, 66, 720–731 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.67>
- Melnyk, S. V., & Hretskykh, O. V. (2021). Rol suchasnoi sudovo-balistychnoi ekspertizy v rozsliduvanni kryminalnykh provadzhen. *Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal*, 5, 269–272 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-5/63>
- Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrainy. (1998, Serpen 21). *Instruktsiia pro poriadok vyhotovlennia, prydbannia, zberihannia, obliku, perevezennia ta vykorystannia vohnepalnoi, pnevmatychnoi, kholodnoi i okholoshchenoi zbroi, prystroiv vitchyznianoho vyrobnytstva dlia vidstrilu patroniv, sporiadzhennykh humovymy chy analohichnymy za svoimy vlastyvostiamy metalnymy snariadamy nesmertelnoi dii, ta patroniv do nykh, a takozh boieprypasiv do zbroi, osnovnykh chastyn zbroi ta vybukhovyykh materialiv: zatv. nakazom No 622*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98> [in Ukrainian].
- Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrainy. (2007, Serpen 29). *Pistolety, revolvery ta inshi korotkostvolni prystroi nesmertelnoi dii. Zahalni tekhnichni umovy. SOU 78-19-001:2007: zatv. nakazom No 325*. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS054.html [in Ukrainian].
- Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrainy. (2013, Lystopad 21). *Patrony nesmertelnoi dii. Zahalni tekhnichni vymohy. SOU 78-41-016:2013: zatv. nakazom No 1132. Uziato 02.05.2022 iz https://mvs.gov.ua/upload/file/standart.pdf* [in Ukrainian].
- Mishalov, V. D., Khokholieva, T. V., Petroshak, O. Yu., Hurina, O. O., Bachynskiy, V. T., Kryvda, H. F., & Kozlov, S. V. (2018). Osoblyvosti vohnestrilnykh ushkodzhen, zapodiianykh suchasnymy naboiamy do korotkostvolnoi zbroi. Zdobutky i perspektyvy doslidzhen. *Sudovo-medychna ekspertiza*, 1, 53–57 [in Ukrainian].
- Molyboha, M. P. (2019). Vyznachennia mistsia postrilu. *Kryminalistyka i sudova ekspertiza*, 64, 447–455 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2019.64.40>
- OON. (2001, Mai 31). *Protokol protiv nezakonnogo izgotovleniia i oborota ognestrelnogo oruzhiia, ego sostavnykh chastei*

i komponentov, a takzhe boepripasov k nemu, dopolniaiushchii Konventciiu Organizatscii Obedinennykh Natsii protiv transnatsionalnoi organizovanoi prestupnosti: priniat rezoliutciei Generalnoi Assamblei No 55/255. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/crimepro.shtml [in Russian].

Samoilenko, I. M., & Koloniuk, V. P. (2021). Pidhotovka materialiv dlia vykonannya diahnostychnykh ta sytuatsiinykh ekspertnykh doslidzhen zbroy, patroniv i slidiv yikh dii. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza*, 66, 687–695 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.65>

Verkhovna Rada Ukrainy. (2001, Kviten 5). *Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy No 2341-III.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top> [in Ukrainian].

Список використаних джерел

- Алексеев, О. О., Арешонков, В. В., Атаманчук, В. М., Вакулик, О. О., Весельський, В. К., Іщенко, А. В., Комаринська, Ю. Б., Кофанов, А. В., Курилін, І. Р., Лісогор, В. Г., Лук'янчиков, Б. Є., Лук'янчиков, Є. Д., Миrowsька, А. В., Патик, Л. Л., Пясковський, В. В., Радецька, В. Я., Саковський, А. А., Сокиран, М. Ф., Сокиран, Ф. М., Феськов, М. М., Черноус, Ю. М., & Юсупов, В. В. (2015). *Криміналістика: підручник.* Київ: ЦУЛ. 544 с.
- Астапов, А. Н., Брашнин, А. В., & Косенков, А. Б. (2011). К вопросу о способе изготовления патронов. *Теория и практика судебной экспертизы*, 3(23), 104–109.
- Бараненко, Б. І., Бондар, В. С., Бочковий, О. В., Єрофеев, М. І., Коваленко, В. В., Кривонос, М. В., Матвієнко, С. А., Пец, Д. М., Редька, С. Д., & Свірін, М. О. (2019). *Розслідування злочинів, що вчиняються у сфері обігу вогнепальної зброї та боєприпасів: навч.-практ. посіб.* Северодонецьк: ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 797 с.
- Гиверц, П. В. (2019). Признаки, используемые для определения групповой принадлежности гильз, выстреленных из самодельных пистолет-пулеметов. *Криміналістика і судова експертиза*, 64, 480–489. DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2019.64.43>
- Гиверц, П. В. (2020a). Проблемы подклассовых признаков при исследовании переделанных сигнальных пистолетов. *Теория та практика судової експертизи і криміналістики*, 21, 330–339. DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.1.2020.22>
- Гиверц, П. В. (2020b). Самодельное огнестрельное оружие, изготовленное методом 3D печати – конструкция и особенности экспертного исследования. *Криміналістика і судова експертиза*, 65, 381–392. DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.37>
- Гамов, Д. Ю. (2006). *Встановлення належності об'єкта до бойових припасів вогнепальної стрілецької зброї та його придатності до стрільби: методика.* Київ: ДНДЕКЦ МВС України; ДЕЗП МЮ України. 29 с.
- Качан, В. Н. (2015). Релоадинг как один из источников увеличения незаконного оборота боеприпасов на территории Российской Федерации. *Вестник академии экономической безопасности МВД России*, 2, 38–43.
- Кофанов, А. В., & Арешонков, В. В. (2019). Генезис застосування ІТ-технологій у профілактиці та розслідуванні злочинів із використанням вогнепальної зброї. *Криміналістика і судова експертиза*, 64, 209–222. DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2019.64.18>
- Кофанов, А. В., & Кофанова, О. С. (2018). *Криміналістичне дослідження вогнепальної зброї, патронів та слідів пострілу (судова балістика): практикум.* Київ: УкрДГРІ. 100 с.
- Луценко, С. Г., Висікан, О. О., Капустюк, Г. В., & Дралюк, В. В. (2021). Проведення діагностичних досліджень боєприпасів промислового виготовлення і саморобних вибухових пристроїв із застосуванням неруйнівних методів досліджень. *Криміналістика і судова експертиза*, 66, 720–731. DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.67>
- Мельник, С. В., & Грецьких, О. В. (2021). Роль сучасної судово-балістичної експертизи в розслідуванні кримінальних проваджень. *Юридичний науковий електронний журнал*, 5, 269–272. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-5/63>
- Міністерство внутрішніх справ України. (1998, Серпень 21). *Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: затв. наказом № 622.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>
- Міністерство внутрішніх справ України. (2007, Серпень 29). *Пістолети, револьвери та інші короткоствольні пристрої не смертельної дії. Загальні технічні умови. СОУ 78-19-001:2007: затв. наказом № 325.* http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS054.html
- Міністерство внутрішніх справ України. (2013, Листопад 21). *Патрони не смертельної дії. Загальні технічні вимоги. СОУ 78-41-016:2013: затв. наказом № 1132.* Узято 02.05.2022 із <https://mvs.gov.ua/upload/file/standart.pdf>
- Мішалов, В. Д., Хохолева, Т. В., Петрошак, О. Ю., Гуріна, О. О., Бачинський, В. Т., Кривда, Г. Ф., & Козлов, С. В. (2018). Особливості вогнестрільних ушкоджень, заподіяних сучасними набоями до короткоствольної зброї. Здобутки і перспективи досліджень. *Судово-медична експертиза*, 1, 53–57.
- Молибога, М. П. (2019). Визначення місця пострілу. *Криміналістика і судова експертиза*, 64, 447–455. DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2019.64.40>
- ООН. (2001, Май 31). *Протокол против незаконного изготовления и оборота огнестрельного оружия, его*

составных частей и компонентов, а также боеприпасов к нему, дополняющий Конвенцию Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности: принят резолюцией Генеральной Ассамблеи № 55/255. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/crimepro.shtml

Самойленко, І. М., & Колонюк, В. П. (2021). Підготовка матеріалів для виконання діагностичних та ситуаційних експертних досліджень зброї, патронів і слідів їх дії. *Криміналістика і судова експертиза*, 66, 687–695.

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.65>

Верховна Рада України. (2001, Квітень 5). *Кримінальний кодекс України*: Закон України № 2341-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top>

Стаття надійшла до редакції 20.11.2021

I. Pyrih, DSc (Law), Professor,
Professor of Criminalistics
and Pre-medical Training Department,
Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs, Dnipro, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8391-067X>

Yu. Holovnya, Inspector of the 2-nd Category
of the Information Support Sector
Kamyansk District Police Department
Main Directorate of the National Police
in the Dnipropetrovsk region, Kamyanske, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9831-4272>

CLASSIFICATION OF CARTRIDGES OF TRAUMATIC (NON-LETHAL) ACTION BY THE METHOD OF MANUFACTURE (EQUIPMENT) AND FEATURES OF THEIR RESEARCH IN ADDRESSING THE ISSUE OF ILLICIT TRAFFICKING IN AMMUNITION

The purpose of the article is to scientifically substantiate the need to improve the classification of cartridges according to the method of their equipment, as well as highlight the problems of expert research on the method of manufacturing traumatic (non-lethal) cartridges, and provide suggestions for their solution. **Methodology.** The methodological basis of the studied problems is the dialectical method. Various general and special methods of scientific knowledge were used, including formal-logical methods: analysis, synthesis, deduction, induction – to identify signs of ammunition, which is the basis of their classification, to determine ways to equip cartridges of traumatic (non-lethal) action. The comparative method was used to determine the characteristics of different types of cartridges; the system-structural method determines the classification groups of ammunition according to the method of their equipment. **Scientific novelty.** A proposal has been made during the examination of cartridges of traumatic (non-lethal) action to decide on the method of loading cartridges, and not on the method of their manufacture. The classification of cartridges according to the way they are loaded has also been improved. **Conclusions.** It has been established that in the study of cartridges of traumatic (non-lethal) action, the problem of determining the method of their manufacture (equipment) becomes acute, namely, when cartridges equipped with elastic shells of traumatic (non-lethal) action are unreasonably recognized by experts as ammunition for short-barreled smooth-bore weapons. It has been proven that when conducting an examination, when deciding on the method of manufacturing cartridges of traumatic (non-lethal) action, it is necessary to decide on the method of their equipment, and not manufacturing. Taking into account the design features of cartridges of traumatic (non-lethal) action, as well as their manufacture, the classification of cartridges according to the methods of their equipment has been improved: industrial method; using modern equipment – cartridge assembly devices; do-it-yourself method. The need to improve the legislation of Ukraine was stated, given that, on the one hand, there is a ban on the illegal manufacture (equipment) of cartridges, and on the other hand, there are no restrictions on devices for their home-made manufacture (equipment).

Keywords: examination of weapons; cartridges of traumatic (non-lethal) action; equipment of cartridges; cartridge-assembly device; reloading.

И. В. Пирог, доктор юридических наук, профессор
профессор кафедры криминалистики
и домедцинской подготовки,
Днепропетровский государственный
университет внутренних дел, г. Днепр
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8391-067X>

Ю. И. Головня, инспектор 2-й категории
сектора информационной поддержки,
Каменское районное управление полиции
Главного управления Национальной полиции
в Днепропетровской области, г. Каменское
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9831-4272>

КЛАССИФИКАЦИЯ ПАТРОНОВ ТРАВМАТИЧЕСКОГО (НЕСМЕРТЕЛЬНОГО) ДЕЙСТВИЯ ПО СПОСОБУ ИЗГОТОВЛЕНИЯ (СНАРЯЖЕНИЯ) И ОСОБЕННОСТИ ИХ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРИ РЕШЕНИИ ВОПРОСА НЕЗАКОННОГО ОБОРОТА БОЕПРИПАСОВ

Цель статьи – научно обосновать необходимость усовершенствования классификации патронов по способу их снаряжения, а также выделить проблемы экспертного исследования способа изготовления патронов травматического (несмертельного) действия, представить предложения по их решению. **Методология.** Методологической основой рассматриваемых проблем является диалектический метод. Применялись также различные общенаучные и специальные методы научного познания, в частности формально-логические методы: анализ, синтез, дедукция, индукция – для выявления признаков боеприпасов, являющихся основой их классификации, определения способов снаряжения патронов травматического (несмертельного) действия. Сравнительный метод применялся для выяснения характеристик разного вида патронов; системно-структурным методом определены классификационные группы боеприпасов по способу их снаряжения. **Научная новизна.** Впервые предложено при проведении экспертизы патронов травматического (несмертельного) действия решать вопрос о способе снаряжения патронов, а не о способе их изготовления. Также усовершенствована классификация патронов по способу их снаряжения. **Выводы.** Установлено, что при исследовании патронов травматического (несмертельного) действия приобретает остроту проблема определения способа их изготовления (снаряжения), а именно когда патроны, снаряженные эластическими снарядами травматического (несмертельного) действия, необоснованно признаются экспертами боеприпасами к короткоствольному гладкоствольному оружию. Доказано, что при проведении экспертизы при решении вопроса о способе изготовления патронов травматического (несмертельного) действия следует решать вопрос о способе их снаряжения, а не изготовления. Учитывая особенности конструкции патронов травматического (несмертельного) действия, а также их изготовления, усовершенствована классификация патронов по способам их снаряжения: промышленный способ; с использованием современного оборудования – патронно-сборочных устройств; самодельный способ. Констатирована необходимость усовершенствования законодательства Украины, учитывая то, что, с одной стороны, существует запрет на незаконное изготовление (снаряжение) патронов, а с другой – не существует никаких ограничений относительно устройств для их самодельного изготовления (снаряжения).

Ключевые слова: экспертиза оружия; патроны травматического (несмертельного) действия; снаряжение патронов; патронно-сборочное устройство; релоадинг.